

TISZTA SZIVVEL

Válassz bírálóimnak

A Délmagyarország hasábjain a múlt év augusztus 26. 31. szeptember 8. 18. 29. október 18. és november 20-1 számában vita zajlott Péter László „József Attila Szegeden” című tanulmányával kapcsolatban. Lődi Ferenc vitaindító cikke után lapunk közölte Márta Mihály makói általános iskolai tanár, Nacsády József egyetemi adjunktus, Gaál Endre egyetemi tanársegéd, Szabolcsi Miklós kritikus, Erdődi József kandidátus és Dér Endre író hozzászólásait. Olvasóink körében a nagy érdeklődést keltő vitára az alábbiakban válaszol a megbírt tanulmány írója, Péter László.

A JÓZSEF ATTILA-TANULMÁNYOM körül folyt vitában szükségem mutatkozott, hogy magam is állást foglaljak. Két ponton kell elismernem a tanulmányomat ért bírálatok bizonyos mértékű igazát: a liberális, polgári-ellenzéki politika értékelésének kérdésében és a Horger-ügyben.

Az elsőben kétségtől megtevesztett, hogy a 20-as évek elejének szegedi közéletében éppen ezek a rétegharcok voltak a legszembeütőbbek, leghevesebbek; a sajtó ezzel volt teli, s így érthető, ha a liberális burzsoázának az az igen viszonylagos hálódó szerepe, amelyet neki a Horthy-fasizmussal való szembenállás juttatott, számomra többnek látszott, s történetileg a későbbi néprfront-mozgalom analógiáját láttam a liberális ellenzék és a szociáldemokraták kurzusellenes szövetségében. A rétegharcok bő ismeretése mellett nem fordítottam elég gondot ennek az osztályharcra való határozott elkülönítésére. De ugyanakkor meg kell jegyezni, hogy Gaál Endre felfogása az ellentét végelebe esik: az a megállapítás, hogy a liberális-demokrata ellenzék és a fehérterror urai „csak arról vitatkoztak, hogy melyik módszer jobb a munkásság elnyomására”, erősen vulgarizáló, s méltatlanul szűkebbé példál olyan antifasiszta „erők” szemben is, amelyekhez többek között Móra Ferenc vagy Juhász Gyula is tartozott. Márpedig őket aligha lehet ilyesmivel vádolni. A liberális ellenzék viszonylagosan progresszív jellegét azért is helytelen tagadni, mert akkor nehezen válik érthetővé József Attila útja, fejlődése is, pedig ő nem csupán pályája elején, de később, a párttól való elszakadása után is köztük talált értőkre és pártfogókra, s noha a költő világ-nézetében és költői hivatástudatában főlegük magasodott, a Horthy-korszak sivar ellenforradalmi légkörében mégsem lebecsülhető környezetet jelentettek a költő számára. Hogy ez egyben gátja is volt — kivált később, a Szép Szó idején — a költő szélesebb látókörének, az is igaz. De az egyikoldalú elfogultság nem jogosít fel másoldalúra.

A HORGER-ÜGYBEN számomra az volt, hogy néhány egyéni motívum felvázolásával megmutassam, hogy realizálódik a rendszer általános törvényszerűsége az egyedi esetben. Elismerem, ez nem sikerült, s kétségtelenül az a látszat támadt, mintha Horger mentegésén, egyéni bajaira, természeténélküliségére vezetném csupán vissza a történetet, nem pedig a szükségképpen társadalmi-politikai konfliktusra. Ennek, úgy hiszem, az az oka, hogy tanulmányomban, (amely az Irodalomtörténet című szakfolyóiratnak készült, tehát nem népszerűsítő céllal íródott) az előzményeket, az addigi élet-rajzi irodalmat (József Jolán, Fehér Ede idevágó írásait) már tudottan tekintettem, helyki-melés céljából nem ismételt meg, csupán az általam kiegészítésül hozott új adatokat közöltem. Az ismert tények mel-lőzése megbillentette a helyes arányt, s félreértésre adott alkalmat. De volt abban a részben néhány olyan megállapítás is, amely mutatja, hogy távol áll tőlem Horger mentegése. Például hangsúlyoztam, hogy Horger jogtalanul tüntette fel a dolgot úgy, mintha az ő véleménye a bölcsészeti karé is lenne. Ez pedig súlyosbító körülmény Horgerre nézve, hiszen nemcsak hazugság, de a hatalommal való visszafelé fogalmát is kimeríti. A kettejük közti szembenállás „jelképes” voltát én nem értettem lefokozó értelműnek, el-vontnak: a „szimbólum” nézet-szerint nem valami kisebbrendű dolog. Az Auróra cirkáló ügyének dörgése, mint a törté-

nelem legnagyobb forradalmának jelképe — nem jelenti-e — parse pro toto — az egész történelmi eseményt? Ekként József Attila szembenállása Horgerrel, nem „jelképes-e” a két osztály szembenállását? Készülő nagyobb dolgozatomban, amelyben „A fiatal József Attila” címmel összefoglalom a költő makói és szegedi korszakát (1920–1925) és az eddig általánosan feltárt tényanyagot megkísérlem a költő világnézeti és esztétikai, költői fejlődését is megrajzolni, ügyelek majd arra, hogy a Horger-ügyre vonatkozó rész tárgyi adataiban teljes pontossá, arányban teljes és értékelésében hibátlan legyen.

A VITÁBAN FELMERÜLT többi kérdésben nem tudom elfogadni bírálióim álláspontját, sőt meg kell vallanom, hogy nem csupán méltatlan hangnemből, de módszerükben is elfogultságot, erőszakot látok. A Dugonics Társaság szerepének olyan terjedelmű elemzése, mint Nacsády József cikke tette, nem volt feladása tanulmányomnak. Az a két mondat, ami dolgozatomban erre vonatkozik, helytálló; nem szándéksom viszont vitába szállni Nacsádyval (éppen, mert igazat adok neki, s nyitott kapukat döngöl), a Társaság egész történetének, vagy akár ekkori szereplésének általános értékeléséről. Legfeljebb itt is óvni kell a másik szélsőségtől, attól, hogy a Társaság egy-egy retrográd tettét, megalkuvását általánosítsuk. Az a tény, hogy a Nacsády által idézett Dugonics Társasági irat-tár gyűjstől való valamennyi irat-ta Móra Ferenc írásával, s fo-galmazásában maradt ránk, már egy magában is intő jel, hogy árnyaltabban, körültekintőbben, kevésbé mereven kell megítélnünk Móra és a Társaság cselekedeteit. Nem arra bízatos ez-zel, hogy kritikátlanul nézzük őket, csupán arra, hogy szűkebb körben ne legyen módszerünk. Például a Társaság — s benne Móra és Juhász Gyula — irredentizmusa, revizionizmusa, a Fáklytartókkal való ideigle-es együttműködése sokkalta dif-ferenciálabb, mélyebb magya-rázatot igényel, semmint azt Na-csády elvtárs cikke tette. Lényegében ez vonatkozik az igazolási eljárásra is.

Az illegális kommunista párt szerepére vonatkozóan csak azt tudom megismételni, amit Szabolcsi Miklós tanulmányom lektora már elmondott: történetes-zink publikációitól várjuk a kor alaposabb feltárását, a munkás-mozgalom hiteles rajzát. Túl-zott követelésnek vélem, ha olyat várnak tőlem a történe-szek, amit ők maguk mulasz-tottak el. E tekintetben éles kü-lönbséget kell tenni a hiba és a hiányosság között: az illegális pártmunkáról való beszámolás hiánya a dolgozatomnak, de hibájává csak akkor válhat, ha tudományosan már feltárt, tudni illő dolgokat mellőz. Egyébként a párt vezetőségének merev értelmezése az, amely minden időben és minden helyen: min-den városban és faluban köte-lezőnek tartja a kommunista-k jelenlétét. A kommunista-k ak-kor is a fasizmus elleni harc leg-következetesebb harcosai, az antifasiszta küzdelem élén állók voltak, ha történetesen Szeged-en ezekben az években még nem tudták volna újrászervezni a fehérterror idején szétvert so-raikat. Jelenlétükre egyébként, bár konkrét adatok birtokában még nem voltam, utaltam tanulmányomban.

Nem kívánok foglalkozni ta-nulmányom állítólagos „pozití-vizmusával”, „objektívizmusá-val”, mert messzire vezetne. Aki elfogulatlanul olvasta írá-som, bizonyára érezte, hogy a történelmi háttér megrajzolásában, a tények csoportosításában, s nem valamiféle frázisosságban megmutatkozik pártosságom: szegedi történelmi, társadalmi, szellemi légkör megrajzolása, a

nyomor, a terror, a munkané-lkültség, a kultúrátalanság, a sajtópörök, öngyilkosságok rajza tanulmányomban, igenis lázít a fehérterror, a Horthy-rendszer ellen. Lászt, felháborít, tehát — pártos!

AMI SZEGED ÉS AZ EL-LENFORRADALOM vi-szonyát illeti, a kifogásolt mon-datomban egy hibát látok: a pongyolást. Nem a „véletlen”, hanem a történelmi, föld-rajzi-stratégiai okok tették Szegedet az ellenforradalom „kiindulópontjává”, vagy képletesen szólva „szülővárosává”. Hogy e két szó között nincs lényegbe-vágó értemi különbség, csupán süllyes, példa rá, hogy Székely Lajos elvtársnak a vitában több-ször idézett tanulmánya is a „szülés” szimbólumával fejezi ki az ellenforradalom létrejöttét. Mindenben egyetértek ezzel az idézettel: „A történelmi ese-mények bizonyítják, hogy az úgynevezett szegedi gondolat nem szükségszerűen született eb-ben a városban. Szeged társad-alma nem hordozta eleve ma-gában ennek feltételeit, hanem a külső intervenciós csapatok bajonettjei bábáskodták éppen itt a világra”.

Végül el kell ismernem, hogy a vita — a már említett kelle-mellen mellékzörgűt nem te-kintve — kétségtől hasznos volt: számos újabb szempont és adat feltárására nyújtott alkalmat, előbbrevítve a szegedi hely-történeti kutatás és a József Attila-kutatás ügyét egyaránt, s az olvasó tömegek történelmi, irodalomtörténelmi érdeklődésé-nek szokatlan megnyilvánulását hozta. Az említett két ponton számomra is tanulságos volt, s arra int, hogy körültekintőbben, fokozottabb elvi tisztánlátással foglazzam meg irodalomtörté-neti mondanivalóimat. De amit legfőképpen leszűnnek belőle tör-ténelmi és irodalomtörténeteszek számára egyaránt: sokkal töb-bet kell tennünk városunk történelmi és irodalmi múltjának feltárása és megismertetése te-rén, mint eddig. Az én munkám is megkönnyítette volna, ha tör-téneteszeink számos régóta ígért dolgozata felmentett volna a tör-ténelmi háttér kényszerű meg-rajzolásától, s elegendő lett vol-na számomra az ő munkáira való hivatkozás. Sokat várok a jövő-ben attól is, hogy irodalomtör-téneteszek és történeteszek közös előzetes vitái kölcsönösen javá-ra váljanak mindkét tudományág kutatóinak, s így elkerülhető lesz, hogy fontos mozzanatokat figyelmen kívül hagyjanak.

Sajnálatosnak tartom, hogy míg más vidéki városokban egyre-másra születnek igényes helytörténelmi művek (például Eger története, Debrecen törté-ne; előkészületben két kötet Debrecen munkásmozgalmának történetéről), helytörténeli fo-lyóiratok indultak (Soproni Szemle, Jászkunság, Kiskunság, stb.), általában igen megeléknült a helyismereti, szülőföldismereti munka, a helyi haladó hagyomá-nyok kritikai feldolgozása, ku-tatása és ápolása, addig nálunk, Szegeden, ahol mély tradíciói-voltak a város történelmi kutató-munkának, publikációknak, ed-dig kevés történet. (Értesülésem szerint az egyetemi történeli In-tézet közeljövőben ad ki tanul-mánykötetet Szeged 1918/19-es történetéről). Pedig sok tanul-mány, monográfia lenne szük-séges, megannyi téglá, amely-ből Szeged története, irodalmi öröksége, a magyar kultúrában betöltött múltbeli és jelenlegi szerepe, jó és rossz, követendő és elvetendő hagyománya, mint nagy épület elkészülhet.

EBBOL A MUNKÁBÓL akartam és akarom a jö-vőben is kivenni részem, ehhez az építő, elvtársias bírálatot mindig örömmel veszem. Csak, aki semmit sem csinál, nem hi-bázik. Tanulmányom hibáit, fo-gyóosságait — olyat is, ame-lyet bírálióim észre sem vettek — magam tudom legjobban. Egyet azonban szeretnék kérni minden mostani és jövőbeli bí-rálótól: minden hibát a maga jelenlétének megfelelő mére-ttel mérjen. A vita arányai bizony ezt mutatják, hiszen kri-tikusaimnak kevés szavuk volt tanulmányom néhány elvitat-

hatatlan érdeméről, úttörő, szá-mos új adatot hozó jellegéről. Így a vita — akár akarták, akár nem — bizony nem nagyon munkára serkentő. S én mégis azt vonom le legfőbb tanulsá-gul, hogy az elismert hibákat ki-ajtvitva még többet kell tennem a magyar irodalom és közművel-tség szolgálatában, a 20. századi magyar irodalom, s benne első-sorban a szegedi irodalmi örök-ség — főként Juhász Gyula és József Attila életművének — kutatására.

Péter László

== HIREK ==

— **Vakmerő betörés** történt Szegeden kedre virradóra. A betörő a Vörös Csillag-mozi-val szembeni fűszer- és cseme-gye üzletbe hatolt be az éjszaka-ka úgy, hogy az Anna-kút fe-lőli kirakatüveg felső részét kivágta. A tolvaj közel nyolc-ezer forint készpénzt vitt ma-gával, árukat nem. A rend-őrség széleskörű nyomozást indított a tettes, vagy tette-sek kézrekerítésére.

— **Orosz, francia, német,** angol kezdő és haladó nyelv-tanfolyamok kezdődnek a Pe-dagógus Szakszervezetben. Jelentkezni szerdán, csütörtök-ön, pénteken este 7-től 8 óráig a Pedagógus Szakszer-vezet irodájában (Április 4. útja 1. I. emelet) lehet.

— **Az első kerületi általá-nos iskolák igazgatói megbe-széltek a Szilléri sugárúti Ál-talános Leányiskola felhíva-sát, melyet nemrég közöl-tünk lapunkban. Elhatározták, hogy az első kerületi is-kolák munkás- és paraszt-szarmazású tanulóit sokolda-lú és alapos egyéni foglalko-zással is előkészítik a közép-iskolai továbbtanulásra. Az üzemekben tartott előadások-ka és a családlátogatásokat pedig felhasználják arra is, hogy megismertessék a szülő-keket a termelőszövetkezeti gazdálkodás előnyeivel.**

Ifjúsági Színpad Szegeden

A dráma fejlődését bemu-tató előadásorozatát indít a Móra Ferenc Kultúrotthon és a TTIT a szegedi iskolák, üzemek, kultúrotthonok szín-játzóinak közreműködésével. Az Ifjúsági Színpad hat bér-leti előadást hirdet, ahol ki-váló irodalomtörténészek ér-tékes előadásban ismertetik a világ drámairodalmának egy-egy fejezetét és külön-böző színjátzó csoportok részleteket adnak elő az oda-tartozó drámákból.

Az első előadás február 25-én és 26-án este fél 8 órakor lesz a Móra Ferenc Kultú-rothonban „Hetvenkedő ka-tona” címmel. Az előadást Pósa Péter főiskolai tanszék-vezető docens tartja. Színját-zó csoportok részleteket ad-nak elő Aristophanes: Béke, Sophokles: Antigone, Plau-tus: A hetvenkedő katona és Teretius: Androsi lány című drámákból. Az értékes drá-ma részleteket az Erdészeti

Technikum, a Vasútépítő Technikum és a Tömörkény Munkásszínház Stúdió színjátzó adja elő. A to-vábbi előadásokban Lope de Vega, Cervantes, Shakes-peare, Molière, Rostand, Schiller, Goethe, Ibsen, Hauptmann, Sartre, Osztrov-szkij, Gorkij, Rachmanov és magyar klasszikus, valamint élő szerzők drámái szerepel-nek.

A Móra Ferenc Kultúrot-thon és a TTIT kezdeménye-zése nagyon jelentős, s min-den bizonnyal Szegeden na-gyon népszerű is lesz. Idő-sebbek és fiatalok előtt egy-aránt a hat bérleti előadás során jónéhány olyan világ-hírű dráma lesz majd köz-ismerter, amelyet Szegeden ezidáig egyáltalán, vagy csak nagyon régen játszottak. Az Ifjúsági Színpad előadásaira bérletek válthatók a TTIT titkárságán (Horváth Mihály u. 3) és a Móra Ferenc Kul-túrotthonban.

Az újságíró-íróbál hírei

Mindenki örömmel vette tudomásul, hogy az újságíró-író bál műsorában a szegedi Nemzeti Színház kiváló és közkedvelő művészei szere-pelnek. Sokan kérdezték, hogy a műsorban meghir-de-tett színészek milyen szá-mokkal lépnek a bál közön-ség elé. Ezekből a »kulissza-titkokból» árulunk el most néhányat. Karácsonyi Magda népszerű Strauss-dalokat, Moldován Stefi Lehár ope-rettjeiből énekel. Komlósy Erzsé a »Denevér» című víg-operából Orlovsky belépő-jét énekl. Mucsai Sándor Huszka-egyveleggel, Papp Teri népszerű táncdalokkal, Kovács Gyula chansonnokkal lép a közönség elé.

A meghívókon és a plaká-tokon a műsor szereplői kö-zött olvashatjuk még Berdal Valéria és Szabady István neveit is. Ők azonban sajnos nem léphetnek fel a műsor-ban, mert a szegedi Nemzeti Színház a bál utáni napon, február 5-én mutatja be Verdi: Alarcosbál című ope-ráját, s abban mindketten jelentős szerepet alakítanak.

A rendkívüli nagy érdeklődésre való tekintettel az újságíró-író bál rendezősege a jegyigénylést meghosszab-bította február 3-án, péntek délig. Tehát mindazok, akik meghívóval rendelkeznek, a Délmagyarország szerkesztő-sege, az Irószövetség szegedi csoportja titkárságánál, ille-tve az üzemi és egyetemi la-pok szerkesztősegeinél pén-tek délig megválthatják a bála belépő-jegyeket. Eddig az időpontig ugyanezen a helyeken meghívó is igényel-hető.

ASSZONYOKNAK

Báli előkészületek

Egyszerű esti kozmetika

A legtöbb ruhaszalonban ak-kor is tudnak, hogy újságíró-író bál lesz február 4-én, ha nem ol-vasnának újságot. A friss rende-lések közül ugyanis igen sok így indult el: „Kérem, legyen készen február elsejére, mert bálba megyek.”

Több fodrászüzletben már tel-jesen foglalt a szombati nap, azokban is a bálba készülő je-gyeztették elő magukat, hogy es-tére frissek és szépek legyenek.

Nem esoda ez a nagy készülő-dés, hiszen ilyen nagyszabású bál, mint ez lesz, hosszú évek óta nem volt Szegeden. Az öröm-mellett, amelyet jelent, meghú-zódik azért egy kis öröm is. Mindenki, aki elmegy, szép és elegáns akar lenni és ez nem za-vartalanul megoldható kérdés jelenleg Szegeden. Többben, ha már bál, legyen bál jelszóval, hosszú, nagytestélyi ruhát szre-telk volna készíttetni a bála. Igen ám, de milyen anyagból? A szegedi méteráru boltok dicő-ségét nem nagyon fokozza ez a tény, de tény, hogy a taft-anya-gon kívül szinte semmi báli ruhának alkalmas anyag nincs náluk. Pedig léteznek ilyen anyagok, ez kiderült a női var-ró-szövetkezetek kirakataiból, meg az állami szabóságéból, amelyekben megcsodálhattunk egy-egy szép selyemruhát. Matt és fényes csikokból szőtt selymet, színjátzó, fekete-bordó csikozá-sú taftot, jó tartású fehér sely-met. Ezek nagyrésze azonban „hozott anyag” volt, azoké a szerkesztők, akiknek lehetősé-gük volt Pesten bevásárolni. Mert Pesten van báli ruhának alkalmas anyag. Kapható mo-ará, csipke, bársony, arannyal, ezüsttel átszőtt fekete selyem. Szegeden miért nincsen? A szegedi nők kíváncsian várják erre a választ!

Kíváncsiak arra is, hogy miért nincs könnyű fekete szandál- és körömcipő? Pesten ezüstre, aranyra festett báli cipők is kaphatók, Szegeden még muta-tóban sincs ezekből. Félnek at-tól, hogy elfekvő áru lenne. Amíg nincs kínálat, választék, bemutató, addig persze nem is kereshetik!

»KISESTÉLYI«

Elegáns kiegészítője lehet ruhánknak a stóla. Több di-vatlapban láthatjuk ezt a dí-sztéti formát. Készülhet a ruha anyagából, de fehér se-lyemmel béleljük alá, a két végére selyem rojtokat te-gyünk. Készülhet fekete-fe-her selyemből is. Ezüstszál-lal monogrammot hímézh-tünk bele.

Ha mód van rá, a ruhára is tehetünk kevés ezüst hím-zést, ha a szabása megengedi. Este szép a flitter és apró gyön-ör-díszítés is. Ha csak a gallérra és az övre teszünk, könnyen elkészíthetjük ma-gunk is otthon.

Esti világitáshoz másként kell kikészíteni az arcunkat, mint nappalra. Az első alapelv nem változik, ugyan-az, mint nappal: A legjobb kozmetika az alvás. Ha nem aludtunk eleget, akármit csi-nálhatunk arcbőrünkkel, nem lesz sima, rugalmas, friss. Ezért feltétlenül pótoljuk az éjszakai alvást, ha szükséges, legalább egy órá s délutáni alvással. Ha erre nincs lehe-tőség, akkor legalább fektü-djünk öltözés előtt fél óra hosszat melegvízes ruhával az arcunkon. Utána tenye-rünkbe öntött babilajjal jól masszírozzuk meg az arcbőrt, mindig alulról felfelé moz-gatva a bőrt. A felesleges olajat hideg vízzel leöblítve az arcot puha kendővel itas-suk fel. A hideg víz össze-húzó hatású, frissít, az olaj-lal való masszírozás pedig megadja a kellő alapot a pu-derezéshez.

Ha előzőleg nem festettük kozmetikussal tartósan feke-tére — ami pár forintba ke-rül — a szemöldököt és a szempillát, feltétlenül fessük be otthon. Ha nincs szemöl-dök-kihúzó ceruzánk, meg-teszi egy kormosra égetett gyufaszál is. A szemöldök szép, jól látható vonala az egész arc jellegére hatással lehet. Szempillánkat otthon is csak illatszerből vagy vá-sárolt festékből kenjük be, minden mást könnyen elma-szátolunk.

Ha a puder alá alapozókré-met teszünk, előzőleg kever-jük azt össze egy kis megol-vasztott ruzsával, hogy rózsas-zín árnyalatot kapjon és ne legyünk kísértetiesen sápad-tak.